

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

14 päivänä marraskuuta 2018*

Jäsenyyssvelvoitteiden noudattamatta jättäminen – Valtiontuet – Sääntöjenvastaisiksi ja sisämarkkinoille soveltumattomiksi todetut tuet – Takaisinperimisvelvollisuus – Unionin tuomioistuimen tuomio, jossa jäsenyyssvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan – Sekä siviili- että sotilasalan toimintaa harjoittava yritys – Täytäntöönpanon laiminlyönti – Jäsenvaltion keskeiset turvallisuusedut – SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohta – Taloudelliset seuraamukset – Uhkasakko – Kiinteämääräinen hyvitys – Maksukyky – N-tekijä – Maksukyvyn arvioimisen perustana olevat tekijät – Bruttokansantuote – Jäsenvaltion painotetut äänet Euroopan unionin neuvostossa – Neuvoston uusi äänestysääntö

Asiassa C-93/17,

jossa on kyse SEUT 260 artiklan 2 kohtaan perustuvasta jäsenyyssvelvoitteiden noudattamatta jättämisestä koskevasta kanteesta, joka on nostettu 22.2.2017,

Euroopan komissio, asiamiehinään A. Bouchagiar ja B. Stromsky,

kantajana,

vastaan

Helleenien tasavalta, asiamiehinään K. Boskovits ja A. Samoni-Rantou,

vastaajana,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: varapresidentti R. Silva de Lapuerta, joka hoitaa ensimmäisen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (esittelevä tuomari), C. G. Fernlund ja S. Rodin,

julkisasiamies: M. Wathelet,

kirjaaja: hallintovirkamies R. Schiano,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 15.3.2018 pidetyssä istunnossa esitetyn,

kuultuaan julkisasiamiehen 16.5.2018 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: kreikka.

tuomion

- 1 Euroopan komissio vaatii kanteellaan unionin tuomioistuinta
 - toteamaan, että Helleenien tasavalta ei ole noudattanut SEUT 260 artiklan 1 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ole toteuttanut 28.6.2012 annetun tuomion komissio v. Kreikka (C-485/10, ei julkaistu, EU:C:2012:395; jäljempänä tuomio, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan) täytäntöönpanon edellyttämiä toimenpiteitä
 - velvoittamaan Helleenien tasavallan maksamaan tuomion, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, täytäntöönpanon viivästymisen vuoksi komissiolle 34 974 euron päiväkohtaisen uhkasakon nyt käsiteltävässä asiassa annettavan tuomion julistamispäivästä alkaen tuomion, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, täytäntöön panemiseen saakka
 - velvoittamaan Helleenien tasavallan maksamaan komissiolle kiinteämääräisen hyvityksen, jonka määrä lasketaan kertomalla 3 828 euron päiväkohtainen määrä niiden päivien lukumäärällä, jonka rikkomisen jatkuu tuomion, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, julistamispäivästä siihen ajankohtaan saakka, jolloin kyseinen jäsenvaltio lopettaa rikkomisen, tai jos rikkomista ei lopeteta, siihen ajankohtaan saakka, jolloin nyt käsiteltävässä asiassa annetaan tuomio, ja
 - velvoittamaan Helleenien tasavallan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

- 2 SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Perussopimusten määräykset eivät estä soveltamasta seuraavia sääntöjä:

– –

- b) jokainen jäsenvaltio voi toteuttaa toimenpiteet, jotka se katsoo tarpeellisiksi keskeisten turvallisuusetujensa turvaamiseksi ja jotka liittyvät aseiden, ammusten ja sotatarvikkeiden tuotantoon tai kauppaan; nämä toimenpiteet eivät kuitenkaan saa heikentää sellaisten tuotteiden kilpailun edellytyksiä yhteismarkkinoilla, joita ei ole tarkoitettu nimenomaan sotilaalliseen käyttöön.”

Asian tausta

- 3 Skaramagkásissa (Kreikka) sijaitsevan kreikkalaisen siviili- ja sotilastelakan omistaja Hellenic Shipyards SA (Ellinika Nafpigeia AE, jäljempänä ENAE) on erikoistunut sota-alusten valmistamiseen. ENAE lopetti toimintansa ja se asetettiin selvitystilaan vuonna 1985. Syyskuussa 1985 Elliniki Trapeza Viomichanikis Anaptixeos AE (jäljempänä ETVA), joka on Kreikan valtiolle kuuluva kreikkalainen pankki, osti ENAE:n. ETVA myi 18.9.1995 49 prosenttia ENAE:n osakkeista kyseisen yhtiön työntekijöille.
- 4 Helleenien tasavalta teki vuonna 1998 sukellusvenelaivueensa nykyaikaistamista koskeneen hankkeen yhteydessä ENAE:n kanssa Arkhimedes -sopimukseksi nimetyn sopimuksen kolmen – ja optiona vielä neljännen – HDW 214 -luokan sukellusveneen rakentamisesta sekä Neptunus II -sopimukseksi nimetyn sopimuksen kolmen HDW 209 -luokan sukellusveneen nykyaikaistamisesta.

- 5 Helleenien tasavalta päätti vuonna 2001 yksityistää ENAE:n. Niinpä 11.10.2001 allekirjoitettiin yhtäältä ETVA:n ja ENAE:n työntekijöiden ja toisaalta Howaldtswerke-Deutsche Werft GmbH:n (jäljempänä HDW) ja Ferrostaal AG:n (jäljempänä yhdessä HDW-Ferrostaal) muodostaman konsortion välillä sopimus ENAE:n osakkeiden myynnistä. HDW-Ferrostaal perusti Greek Naval Shipyard Holdingin (Elliniki Nafpigokataskevastiki AE Chartofylakeiou, jäljempänä GNSH), jonka HDW ja Ferrostaal omistivat tasaosuuksin, hallinnoimaan niiden osuutta ENAE:ssa.
- 6 ThyssenKrupp AG osti HDW:n tammikuussa 2005. ThyssenKrupp osti marraskuussa 2005 Ferrostaalin hallussa olleet GNSH:n osakkeet. Niinpä ThyssenKruppilla oli tuosta ajankohdasta lähtien hallussaan ENAE:n koko yhtiöpääoma ja määräysvalta siinä. GNSH ja ENAE liitettiin ThyssenKrupp Marine Systems AG:hen, joka oli sota-alusjärjestelmiin ja erikoisvalmisteisiin kauppa-aluksiin erikoistunut ThyssenKruppin osa.
- 7 Tässä yhteydessä Helleenien tasavalta toteutti vuosina 1996–2003 useita toimenpiteitä, joissa oli kyse ENAE:n hyväksi tehdyistä pääomanlisäyksistä, takauksista ja lainoista ja joista on tehty useita Euroopan unionin neuvoston ja komission päätöksiä.
- 8 Komissio teki 2.7.2008 päätöksen 2009/610/EY toimenpiteistä C 16/04 (ex NN 29/04, CP 71/02 ja CP 133/05), jotka Kreikka on toteuttanut Hellenic Shipyardsin hyväksi (EUVL 2009, L 225, s. 104); mainitun päätöksen 2, 3, 8, 9 ja 11–15 artiklan mukaan kyseiset toimenpiteet ovat sisämarkkinoille soveltumatonta valtiontukea.
- 9 Mainitun päätöksen 5 ja 6 artiklassa todetaan, että päätöksessä mainittua, komission aiemmin hyväksymää tukea oli käytetty väärin, minkä vuoksi se oli perittävä takaisin.
- 10 Päätöksen 2009/610 16 artiklan mukaan ETVA:n HDW-Ferrostaalille myöntämä korvaustakuu, jonka mukaan ETVA korvauttaisi HDW-Ferrostaalille ENAE:ltä takaisin perittävän valtiontuen kokonaisuudessaan, on SEUT 108 artiklan 3 kohdan vastaisesti täytäntöön pantua tukea, joka ei sovellu sisämarkkinoille. Takuu oli näin ollen lakkautettava välittömästi.
- 11 Komissio totesi, että takaisin perittävästä tuesta oli aiheutunut etua vain ENAE:n siviilialan toiminnalle, ja päätti mainitun päätöksen 17 artiklassa, että tuki oli perittävä takaisin yrityksen siviilialan toimintaan osoitetuista varoista.
- 12 Päätöksen 2009/610 18 artiklassa Helleenien tasavalta veloitettiin perimään mainitun päätöksen 2, 3, 5, 6, 8, 9 ja 11–15 artiklassa määritelty tuki takaisin välittömästi. Kyseisen 18 artiklan mukaan Helleenien tasavallan tuli toteuttaa tarvittavat toimenpiteet, jotta päätös voitaisiin panna täytäntöön neljän kuukauden kuluessa sen tiedoksiantamispäivästä 13.8.2008.
- 13 ENAE:n vaikean taloustilanteen vuoksi Helleenien tasavalta vetosi siihen, että kyseessä olevan tuen takaisin periminen täysimääräisenä saattaisi johtaa yrityksen konkurssiin ja siten vaikuttaa sen sotilasalan toimintaan, mukaan lukien HDW 214 -luokan sukellusveneiden rakentaminen ja HDW 209 -luokan sukellusveneiden nykyaikaistaminen, minkä seurauksena takaisin periminen saattaisi aiheuttaa haittaa Helleenien tasavallan SEUT 346 artiklassa tarkoitetuille keskeisille turvallisuuseduille. Tämän välttämiseksi komissio, Helleenien tasavalta ja ENAE tekivät kesä–lokakuussa 2010 käytyjen neuvottelujen sekä ENAE:n 27.10. ja Helleenien tasavallan 29.10.2010 antamien sitoumusten jälkeen sopimukseen, jonka mukaan päätös 2009/610 katsottaisiin asianmukaisesti täytäntöönpannuksi, jos seuraavia sitoumuksia noudatetaan:
 - ENAE:n siviilialan toiminta keskeytetään 15 vuoden ajaksi 1.10.2010 lähtien.
 - ENAE:n siviilialan toimintaan liittyvä omaisuus myydään ja myyntitulot tilitetään Kreikan viranomaisille. Jos ENAE:n siviilialan omaisuutta ei saada myytyä huutokaupalla kokoaan tai osittain, ENAE siirtää sen Kreikan valtiolle tuen takaisinperintää koskevan veloitteen

vaihtoehtoisena täytäntöönpanokeinona. Siinä tapauksessa Kreikan valtion on varmistettava, että ENAE tai sen nykyiset tai tulevat osakkaat eivät edellä mainitun 15 vuoden jakson aikana uudestaan hanki mitään osaa kyseisestä omaisuudesta.

- ENAE luopuu käyttöoikeudestaan kuivatelakkaan, jonka käyttäminen ei ole välttämätöntä sen sotilasalan toiminnan jatkumisen kannalta. Kreikan valtio takaa sen, että ENAE tai sen nykyiset tai tulevat osakkaat eivät edellä mainitun 15 vuoden jakson aikana uudestaan hanki kyseistä käyttöoikeutta ja sen kattamaa maa-aluetta.
 - ENAE luopuu päätöksen 2009/610 16 artiklassa tarkoitetusta korvaustakuusta eikä ryhdy minkäänlaiseen menettelyyn, joka perustuu tai liittyy siihen. Helleenien tasavallan on kaikissa tuomioistuimissa tai tuomioistuinten ulkopuolisissa menettelyissä vedottava kyseisen takuun pätemättömyteen
 - kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun komissio on hyväksynyt sitoumuksia koskevan luettelon, Helleenien tasavalta esittää sille todisteet kuivatelakan palauttamisesta Kreikan valtiolle ja ajantasaiset tiedot ENAE:n siviilialan omaisuuden myynnistä huutokaupalla. Lisäksi Helleenien tasavalta antaa komissiolle vuosittain tiedon sisämarkkinoille soveltumattoman tuen takaisinperinnän etenemisvaiheesta esittämällä myös todisteita siitä, ettei ENAE ole jatkanut siviilialan toimintaansa, tietoja Kreikan valtiolle palautettujen varojen omistajuudesta ja käytöstä sekä kuivatelakan käyttöoikeuden kattaman alueen käytöstä.
- 14 Komissio, joka katsoi, ettei Helleenien tasavalta ollut noudattanut päätöksen 2009/610 mukaisia velvoitteitaan, nosti 8.10.2010 sitä vastaan SEUT 108 artiklan 2 kohdan mukaisen, jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan kanteen, jolla vaadittiin toteamaan, ettei tämä ollut toteuttanut asetetuissa määräajoissa kaikkia kyseisen päätöksen noudattamisen edellyttämiä toimenpiteitä.
- 15 Komissio ilmoitti Helleenien tasavallalle 1.12.2010 päivätyllä kirjeellään, että jos kaikkia edellä 13 kohdassa mainittuja sitoumuksia on noudatettu ja ne on todella pantu täytäntöön, komissio katsoo päätöksen 2009/610 tulleen pannuksi täytäntöön täysimääräisesti. Komissio selvensi kyseisessä kirjeessä, että ENAE:n siviilialan toimintaan liittyvä omaisuus oli myytävä tai siirrettävä Kreikan valtiolle kuuden kuukauden kuluessa kyseisestä kirjeestä.
- 16 Unionin tuomioistuin totesi 28.6.2012 antamassaan tuomiossa, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, että Helleenien tasavalta ei ollut noudattanut päätöksen 2009/610 2, 3, 5, 6, 8, 9 ja 11–19 artiklan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ollut toteuttanut määräajassa kaikkia kyseisen päätöksen noudattamisen edellyttämiä toimenpiteitä ja koska se ei ollut toimittanut määräajassa komissiolle kyseisen päätöksen 19 artiklassa lueteltuja tietoja.

Oikeudenkäyntiä edeltänyt menettely

- 17 Komission yksiköt kävivät tuomion, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, jälkeen runsaasti kirjeenvaihtoa Kreikan viranomaisten kanssa sisämarkkinoille soveltumattoman tuen takaisinperinnän etenemisestä.
- 18 Kreikan parlamentti antoi tässä yhteydessä lain nro 4099/2012, joka tuli voimaan 20.12.2012. Sen 169 §:n 2 momentissa säädetään, että ”tämän lain voimaantulosta lähtien lakkautetaan [ENAE:lle] lain nro 2302/1995 1 §:n 15 momentissa – –, sellaisena kuin se on täydennettynä lain nro 2941/2011 6 §:n 1 momentilla, myönnetty käyttöä koskeva yksinoikeus siltä osin kuin se koskee valtion omistaman maa-alueen ABK 266 [tämän lain liitteessä I julkaistuun maastokarttaan] merkittyä osaa, jonka pinta-ala on (216 663,985 m²), sekä edellä mainitun julkisomisteisen maa-alueen ABK edessä sijaitsevaa rannikkoaluetta”.

- 19 ENAE ja sen silloiset osakkeenomistajat esittivät 11.1.2013 välimiesmenettelyä koskevan pyynnön Helleenien tasavaltaa vastaan Kansainvälisen kauppakamarin välimiesoikeudessa (jäljempänä ICC:n välimiesoikeus) ja vaativat korvausta ensinnäkin Helleenien tasavallan, ENAE:n, HDW:n, ThyssenKruppin ja Abu Dhabi Mar LLC:n, joka oli vuonna 2009 ostanut 75,1 prosenttia ThyssenKruppin hallussa olleista ENAE:n osakkeista, välillä maaliskuussa 2010 tehdyn puitesopimuksen, jonka 11 §:ssä mainitaan Helleenien tasavallan velvollisuus periä valtiontuki takaisin, toiseksi samojen puitesopimuksen osapuolten tekemän täytäntöönpanosopimuksen, jolla sovittiin monista Arkhimedes- ja Neptunus II -sopimuksia koskevasta erimielisyydestä, ja kolmanneksi kyseisten sopimusten yhteydessä sukellusveneiden rakentamisesta ja nykyaikaistamisesta tehtyjen sopimusten väitettyjen rikkomisten vuoksi. Helleenien tasavalta esitti 23.4.2014 ICC:n välimiesoikeudelle myös vaatimuksen ENAE:n ja sen osakkeenomistajien velvoittamisesta korvaamaan täytäntöönpanosopimuksen sekä sukellusveneiden rakentamisesta ja nykyaikaistamisesta tehtyjen sopimusten rikkomisen – erityisesti sukellusveneiden luovuttamista sovitussa kunnossa ja sovituiissa määrärajoissa koskevan velvollisuuden laiminlyönti – seurauksena aiheutunut vahinko.
- 20 Kreikan parlamentti antoi myös 12.2.2014 voimaan tulleen lain nro 4237/2014, jonka 12 §:ssä säädetään, että Helleenien tasavallan kansalliseen turvallisuuteen liittyvistä yleistä kaikenlainen ENAE:n irtaimen ja kiinteään omaisuuteen kohdistuva pakkotäytäntöönpano keskeytetään.
- 21 Helleenien tasavalta osoitti lain nro 4258/2014, joka tuli voimaan 14.4.2014, 26 §:llä sukellusveneiden rakentamista ja nykyaikaistamista koskevan hankkeen merivoimien tehtäväksi siitä syystä, ettei ENAE ollut noudattanut sopimusvelvoitteitaan kansallisen puolustuksen ja turvallisuuden edellyttämän operationaalisen kapasiteetin turvaamiseksi. Kyseisen säännöksen mukaan merivoimat myös jatkaisi vastikkeetta sukellusveneisiin liittyviä töitä ENAE:n telakalla ja maksaisi työntekijöiden palkat ja sosiaalimaksut korvauksena heidän työstään.
- 22 Katsottuaan, ettei päätöstä 2009/610 ollut vielä pantu täytäntöön, komissio lähetti 27.11.2014 Kreikan viranomaisille SEUT 260 artiklan 2 kohdan mukaisen virallisen huomautuksen ja antoi niille kahden kuukauden määräajan päätöksen täytäntöönpanoa varten.
- 23 Komissio totesi virallisessa huomautuksessa, että Kreikan viranomaiset eivät olleet perineet takaisin sisämarkkinoille soveltumatonta tukea eivätkä toimittaneet komissiolle tietoja päätöksen 2009/610 täytäntöönpanosta.
- 24 Kreikan viranomaiset vastasivat viralliseen huomautukseen 23.1.2015 päivätyllä kirjeellä. Ne viittasivat yhtäältä siihen, että ENAE oli jarruttanut menettelyä eikä ollut osallistunut lainkaan 1.12.2010 päivätyssä kirjeessä esitettyjen velvoitteiden täytäntöönpanoon. Toisaalta ne toivat esiin sen, että ENAE:n on kyettävä jatkamaan toimintaansa vielä ainakin 18–20 kuukauden ajan, jotta merivoimat saisi Arkhimedes- ja Neptunus II -sopimusten mukaiset sukellusveneiden rakentamis- ja nykyaikaistamistyöt ENAE:n telakalla päätökseen.
- 25 Kreikan viranomaiset osoittivat 4.12.2015 ENAE:lle perintämääräyksen, jonka loppusumma oli 523 352 889,23 euroa, mikä vastasi noin 80:tä prosenttia takaisinperittävästä määrästä, mukaan lukien 30.11.2015 mennessä kertyneet korot. ENAE nosti 5.2.2016 Dioikitiko Protodikeio Athinonissa (Ateenan hallintotuomioistuimissa, Kreikka) kanteen, jolla se vaati kyseisen perintämääräyksen kumoamista. Kreikan veroviranomaiset toteuttivat maaliskuun 2016 aikana kyseisen perintämääräyksen täytäntöönpanotoimia. ENAE vastusti 13.4.2016 samassa tuomioistuimessa kyseisiä täytäntöönpanotoimia. ENAE jätti 23.5.2016 mainitulle tuomioistuimelle mainittujen toimien täytäntöönpanon keskeyttämistä koskevat hakemukset. Komissio esitti kyseisissä asioissa huomautuksia [SEUT] 108 artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 13.7.2015 annetun neuvoston asetuksen (EU) 2015/1589 (EUVL 2015, L 248, s. 9) 29 artiklan 2 kohdan nojalla.
- 26 Dioikitiko Protodikeio Athinon hylkäsi 29.9.2016 kyseiset ENAE:n jättämät täytäntöönpanon keskeyttämistä koskevat hakemukset.

- 27 Kreikan viranomaiset aloittivat hylkäämisten jälkeen 3.2.2017 ENAE:n siviilialan toimintaan liittyvään omaisuuteen kohdistuvan pakkotäytäntöönpanomenettelyn. Ne kohdistivat 6.2.2017 vakuustakavarikkoja ENAE:n varoihin kolmessa pankissa. Helleenien tasavalta ei kuitenkaan saanut perittyä mitään takaisin muiden velkojien aiemmin tekemien vakuustakavarikkojen ja kyseisen yrityksen vaikean taloustilanteen vuoksi.
- 28 Samanaikaisesti ENAE ja sen osakkeenomistajat esittivät 12.5.2016 ICC:n välimiesoikeudelle hakemuksen turvaamistoimista Kreikan viranomaisten joulukuussa 2015 ja maaliskuussa 2016 tekemiä hallintotoimia, joilla oli tarkoituksena periä kyseessä oleva valtiontuki takaisin, vastaan. ICC:n välimiesoikeus hylkäsi kyseisen väli aikaista oikeussuojaa koskevan hakemuksen. Ne myös vaativat ICC:n välimiesoikeutta kieltämään Kreikan viranomaisia käynnistämästä minkäänlaista konkurssimenettelyä ENAE:tä vastaan välimiesmenettelyn aikana.
- 29 ICC:n välimiesoikeus hylkäsi ENAE:n ja sen osakkeenomistajien hakemuksen 5.8.2016 antamallaan väli aikaismääräyksellä, jossa se katsoi, ettei se voinut puuttua päätöksen 2009/610 täytäntöönpanoon. Välimiesoikeus kuitenkin katsoi, että valtiontuen takaisinperintä voisi ajaa ENAE:n konkurssiin, ja kielsi siksi Helleenien tasavaltaa toteuttamasta toimenpidettä ENAE:n kansallistamiseksi, ottamasta mainitun yhtiön hallintoa hallintaansa sekä asettamasta ENAE:tä ja sen omaisuutta maksukyvyttömyysmenettelyyn ilman ennakoilmoitusta.
- 30 Kreikan viranomaiset ilmoittivat 13.2.2017 komissiolle aikeestaan asettaa ENAE lain nro 4307/2014, joka oli tullut voimaan 15.11.2014, mukaiseen erityiseen selvitysmenettelyyn (jäljempänä erityishallinto), ja pyysivät tapaamista komission kanssa kyseisen menettelyn toteuttamisedellytyksistä keskustelemiseksi.
- 31 Tässä tilanteessa komissio nosti 22.2.2017 nyt käsiteltävän kanteen.

Tapahtumien kulku sen jälkeen, kun asia oli saatettu unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi

- 32 Kokous, jonka aiheena oli ENAE:n asettaminen erityishallintoon, pidettiin 8.3.2017. Kreikan viranomaiset esittelivät kyseisessä kokouksessa komissiolle yksityiskohtaisen suunnitelman ENAE:n asettamiseksi ehdotettuun erityishallintoon.
- 33 Kaksi ENAE:lle kuulunutta uivaa telakkaa takavarikoitiin 21.3.2017.
- 34 ENAE jätti 10.4.2017 ICC:n välimiesoikeudelle väli aikaista oikeussuojaa koskevan hakemuksen, jolla se vaati määräämään turvaamistoimista, joilla kielletään Kreikan viranomaisia aloittamasta menettelyä kyseisen yhtiön asettamiseksi laissa nro 4307/2014 tarkoitettuun erityishallintoon. ICC:n välimiesoikeus muistutti 27.6.2017 antamassaan päätöksessä, että se antaisi pian tuomion asiassa. Se arvioi, että ENAE:hen kohdistuvan erityishallintoa koskevan menettelyn käynnistämisen seurauksena ENAE:n osakkeenomistajat menettäisivät määräysvaltansa yrityksessä ja että velkojien nimeämä hallinnonhoitaja saattaisi tehdä päätöksiä, joilla on vaikutusta ENAE:n asemaan välimiesmenettelyssä. Niinpä ICC:n välimiesoikeus määräsi Helleenien tasavallan pidättymään lopullisen tuomion antamiseen asti takaisinperintätoimenpiteistä, jotka saattaisivat välittömästi tai välillisesti muuttaa määräysvaltaa ENAE:ssä, mukaan lukien konkurssimenettelyt ja kyseisen yhtiön asettaminen erityishallintoon.
- 35 Kreikan viranomaiset lähettivät 29.6.2017 ENAE:lle kirjeen, jossa sitä kehoitettiin maksamaan takaisinperittävän tuen määrästä jäljellä olevat 20 prosenttia 30.6.2017 mennessä kertyneine korkoineen eli 95 098 200,99 euroa. Koska maksua ei suoritettu, summan takaisinperintä annettiin veroviranomaisten tehtäväksi 31.7.2017 päivätyllä Ypourgeio Oikonomias kai Anaptyxisin (valtionvaroista ja kehityksestä vastaava ministeriö, Kreikka) kirjeellä.

- 36 Kreikan viranomaiset aloittivat 12.10.2017 Kreikan tuomioistuimissa menettelyn ENAE:n asettamiseksi lain nro 4307/2014, joka oli tullut voimaan 15.11.2014, 68 §:llä käyttöön otettuun erityishallintoon.
- 37 Unionin tuomioistuin hyväksyi oikeudenkäynnin aikana kolme Helleenien tasavallan vaatimusta, jotka koskivat uusien asiakirjojen esittämistä unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 128 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Kullakin kerralla komissiolle asetettiin määräaika, jossa se voi ottaa kantaa kyseisiin asiakirjoihin.
- 38 Mainituista asiakirjoista ilmenee ensimmäiseksi, että Monomeles Protodikeio Athinon (Ateenan alioikeuden yhden tuomarin kokoonpano, Kreikka) hyväksyi 8.3.2018 antamallaan tuomiolla nro 725/2018 Kreikan viranomaisten hakemuksen, asetti ENAE:n erityishallintoon ja nimesi hallinnonhoitajan.
- 39 Toiseksi samoista asiakirjoista ilmenee, että 26.3.2018 julkisen talouden tuloista vastaava itsenäinen viranomainen oli 22.3.2018 päivätyllä saatavailmoituksella yrittänyt periä kyseessä olevien tukien palauttamiseen liittyvien Helleenien tasavallan saatavia hallinnonhoitajalta kyseisen yhtiön erityishallintoa koskevassa menettelyssä. Tarkemmin sanottuna kyseinen viranomainen ilmoitti 713 883 282,19 euron määrän lisättynä velanmaksun viivästymisestä aiheutuneilla koroilla. Kyseinen määrä sisältää ne 524 896 095,75 euron ja 95 171 888,92 euron suuruiset määrät, jotka Kreikan valtion on perittävä takaisin päätöksen 2009/610 ja tuomion, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, noudattamiseksi.
- 40 Hallinnonhoitaja sai tiedon kaikista näistä toimista postiin jätetyllä kirjatulla kirjeellä.
- 41 Kolmanneksi Helleenien tasavallan työjärjestyksen 128 artiklan 2 kohdan nojalla toimittamista asiakirjoista ilmenee, että 26.6.2018 ENAE hallinnonhoitajan edustamana luovutti maa-alueen ABK 266 ja sen edessä sijaitsevan rannikkoalueen Etaireia Akinton Dimosiou A.E:lle (valtion kiinteistöyhtiö, jäljempänä ETAD).

Jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen

Asianosaisten lausumat

- 42 Komissio moittii Helleenien tasavaltaa siitä, ettei se ole toteuttanut tuomion, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, täytäntöönpanon edellyttämiä toimenpiteitä, koska sekä päätöksen 2009/610 tekemisestä että kyseisen tuomion julistamisesta on kulunut useita vuosia ilman, että kyseisen jäsenvaltion viranomaiset olisivat perineet tukia takaisin ENAE:ltä.
- 43 Ensimmäiseksi komissio esittää, että Helleenien tasavalta ei ole toteuttanut kaikkia tarpeellisia toimenpiteitä, joita päätöksen 2009/610 kaltaisen päätöksen täytäntöön paneminen lähtökohtaisesti edellyttää.
- 44 Komission mukaan Helleenien tasavalta nimittäin vaikeutti tukien takaisinperintää säätämällä lain nro 4237/2014 12 §:n mukaisesta moratoriosta.
- 45 Kreikan viranomaiset antoivat vasta joulukuussa 2015 ja maaliskuussa 2016 kansalliset hallintotoimet, joilla oli tarkoitus periä kyseiset valtiontuet osittain takaisin ENAE:ltä. Kyseisillä toimilla ei kuitenkin ole pystytty perimään kyseiseltä yhtiöltä mitään takaisin.
- 46 Toiseksi komissio esittää, ettei Helleenien tasavalta noudattanut myöskään 1.12.2010 päivätyssä kirjeessä yksilöityjä sitoumuksia, joita pidettiin päätöksen 2009/610 vaihtoehtoisena täytäntöönpanotapana.

- 47 Komissio väittää tässä yhteydessä ensimmäiseksi, että ENAE:n siviilialan toimintaan liittyvää omaisuutta ei ole myyty ja että kyseinen yhtiö on eri mieltä tällaista omaisuutta koskevasta luettelosta.
- 48 Toiseksi komissio esittää, että vaikka Kreikan parlamentti hyväksyi kuivatelakan palauttamista koskevan lain, Helleenien tasavalta ei ole vielä toimittanut komissiolle asianmukaista karttaa, johon olisi merkitty täsmällisesti palautettu maa-alue, eikä näyttöä siitä, ettei ENAE enää käytä alueita.
- 49 Kolmanneksi komissio katsoo, että huolimatta ENAE:n hallituksen 14.4.2010 tekemästä päätöksestä, jonka mukaan kyseinen yhtiö lopettaa siviilialan toimintansa, Kreikan viranomaiset eivät ole toimittaneet muuta näyttöä siitä, että mainittu yhtiö olisi pidättäytynyt kaikesta siviilialan toiminnasta kyseisen päätöksen tekemisajankohdasta lähtien.
- 50 Neljänneksi komissio mainitsee, että kyseiset viranomaiset eivät ole koskaan lähettäneet asiakirjoja, jotka osoittaisivat, että päätöksen 2009/610 16 artiklassa mainittu korvaustakuu olisi lakkautettu ja että sitä ei ole koskaan käytetty.
- 51 Viidenneksi komissio esittää, että mainitut viranomaiset eivät ole koskaan esittäneet selvitystä kyseisen päätöksen täytäntöönpanon edistymisestä.
- 52 Kuudenneksi komissio muistuttaa, että ainoa puolustautumisperuste, jonka Helleenien tasavalta voisi esittää, koskee päätöksen 2009/610 täytäntöönpanon täydellistä mahdottomuutta takaisin perittävän omaisuuden puuttumisen vuoksi. Tällaisessa tilanteessa jäsenvaltion pitäisi kuitenkin vaatia tuensaajarytymisen likvidaatiota ja sen toiminnan lopullista päättämistä.
- 53 Nyt käsiteltävässä asiassa Kreikan viranomaiset eivät komission mukaan ole koskaan vedonneet kyseessä olevien tukien takaisinperinnän täydelliseen mahdottomuuteen. Yhtäältä ne ovat vain väittäneet, että takaisinperintä olisi johtanut telakoiden likvidointiin, millä olisi kielteinen vaikutus maanpuolustusetuihin, ja toisaalta syyttäneet ENAE:n jarrutusta takaisinperinnän epäonnistumisesta, vaikka tällainen jarrutus ei oikeuta sitä, että päätös 2009/610 jätetään panematta täytäntöön.
- 54 Helleenien tasavallan mainitsemien maanpuolustusetujen, jotka koskevat vain sukellusveneiden rakentamista merivoimia varten ENAE:n toimitiloissa, osalta komissio huomauttaa, että SEUT 346 artiklan mukainen poikkeus koskee poikkeuksellisia ja selkeästi määritettyjä tapauksia eikä sitä voida näin ollen tulkita laajentavasti. Niinpä kyseisen jäsenvaltion on komission mukaan osoitettava, että poikkeaminen on välttämätöntä sen keskeisten turvallisuusetujen suojaamiseksi.
- 55 Komissio kyseenalaistaa tässä yhteydessä Helleenien tasavallan mainitsemien turvallisuusetujen paikkansapitävyyden. Kreikan viranomaiset eivät ole koskaan selittäneet, miksi sukellusveneet olisi välttämättä rakennettava ja nykyaikaistettava ENAE:n toimitiloissa eikä Kreikan muilla telakoilla varsinkin sen jälkeen, kun sukellusveneiden rakentamista ja nykyaikaistamista koskeva hanke osoitettiin lain nro 4258/2014 26 §:llä merivoimien tehtäväksi.
- 56 Helleenien tasavalta vastaa toteuttaneensa kaikki tarpeelliset toimenpiteet tuomion, jossa jäsenyysveloitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, täytäntöönpanemiseksi.
- 57 Kyseinen jäsenvaltio huomauttaa, että lain nro 4237/2014 12 § ei ole toimenpide, jolla vaikeutettaisiin kyseessä olevien valtiontukien takaisinperintää, sillä ENAE:n omaisuuteen kohdistuva pakkotäytäntöönpano voidaan kyseisen säännöksen mukaan keskeyttää vain siltä osin kuin pakkotäytäntöönpano vaikuttaa merivoimien sukellusveneiden rakentamiseen ja ylläpitoon, mikä on SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaista. Lisäksi se, että Kreikan viranomaiset ovat myöhemmin ryhtyneet täytäntöönpanotoimenpiteisiin ENAE:tä vastaan, osoittaa, ettei kyseisen lain 12 § ole esteenä takaisinperinnälle.

- 58 Helleenien tasavalta vetoaa tämän jälkeen SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettuihin keskeisiin turvallisuusetiuihinsa ja esittää, että takaisinperintä ei saa vaikeuttaa Kreikan suurimman ja tuottavimman telakan sotilasalan toimintaa eikä vaikuttaa Helleenien tasavallan laajaan harkintavaltaan valita tarpeellisina pitämänsä toimenpiteet.
- 59 Helleenien tasavalta ei nimittäin voi vaatia ENAE:n asettamista konkurssiin, koska konkurssi vaikuttaisi kyseisen yrityksen koko omaisuuteen ja vaarantaisi telakan sotilasalan toiminnan jatkamisen ja näin ollen kyseisen jäsenvaltion puolustuskyvyn. Näistä syistä Kreikan viranomaiset antoivat etusijan 1.12.2010 päiväystä kirjeestä ilmenevien sitoumusten täytäntöönpanolle.
- 60 Helleenien tasavalta esittää tässä yhteydessä ENAE:n siviilialan toimintaan liittyvän omaisuuden myynnin osalta, että sen esteenä on ollut kyseisen yhtiön, joka oli eri mieltä myytäväksi aiotun siviilialan toimintaan liittyvän omaisuuden luettelosta, jarrutus.
- 61 Jarrutuksen vuoksi Kreikan viranomaiset osoittivat mainitulle yhtiölle perintämääräyksiä ja kohdistivat siihen vakuustakavarikkoja.
- 62 Koska kyseiset toimenpiteet eivät johtaneet takaisinperimiseen muiden velkojien aikaisemmin toteuttamien vakuustakavarikkojen ja ENAE:n varojen ilmeisen riittämättömyyden vuoksi, Kreikan viranomaiset katsoivat aiheelliseksi asettaa kyseisen yhtiön lain nro 4307/2014 säännösten mukaiseen erityishallintoon. Helleenien tasavalta nimittäin katsoi, että sen viranomaiset pystyivät sen jälkeen, kun sukellusveneiden rakennustoiminta oli annettu merivoimien tehtäväksi, aloittamaan ENAE:tä koskevat likvidaatiotoimenpiteet vaarantamatta sotilasohjelmien toteuttamista.
- 63 Tässä yhteydessä Helleenien tasavalta väittää, että ENAE:n asettaminen erityishallintoon on asianmukainen toimenpide kyseisen yhtiön likvidoimiseksi, sillä se on täysin sopusoinnussa unionin oikeuden vaatimusten kanssa, koska menettely mahdollistaa mainitun yhtiön toimialakokonaisuuksien tai erillisten omaisuuserien myynnin osittain tai kokonaan huutokaupalla, josta vastaa riippumaton hallinnoitsija ja jota tuomioistuimet valvovat. Tällaista erityishallintoa koskevalla menettelyllä, joka voi päättyä 12 kuukauden ajassa hallinnoitsijan nimittämisestä, voidaan varmistaa vähintään samat takeet kuin tavanomaisella konkurssimenettelyllä mutta se on huomattavasti tavanomaista konkurssimenettelyä nopeampi ja läpinäkyvämpi. Mainitulla menettelyllä voidaan välttää kyseessä olevan omaisuuden arvon aleneminen ja taata ENAE:n sotilasalan toimintaan liittyvän omaisuuden myynti yhtenä toimialana, mikä on Helleenien tasavallan keskeisten turvallisuusetiujen mukaista.
- 64 ENAE:n yksinomaiseen käyttöön annettujen maa-alueiden palauttamisen osalta Helleenien tasavalta väittää, että kyseisten alueiden käyttöoikeus lakkautettiin 20.12.2012 lain nro 4099/2012 169 §:n 2 momentilla. Helleenien tasavalta esittää, että mainittujen maa-alueiden palauttaminen ilmenee komissiolle toimitetuista alueellisesti toimivaltaisen kiinteistörekisteriviranomaisen rekisteriotteista. Kyseisen jäsenvaltion mukaan se, ettei ENAE ole enää käyttänyt kyseisiä maa-alueita, käy ilmi siitä, ettei kyseisellä yrityksellä ole ollut mitään siviilialan toimintaa vuoden 2010 jälkeen.
- 65 Lisäksi Helleenien tasavalta katsoo, että kyseessä olevien maa-alueiden palauttaminen on päätöksen 2009/610 täytäntöönpanotoimenpide, sillä Kreikan viranomaiset joutuvat omaisuuden riittämättömyyden vuoksi likvidoimaan kaiken ENAE:n siviilialan toimintaan liittyvän omaisuuden. Kyseinen jäsenvaltio väittää, että samojen maa-alueiden arvostaminen vuoden 2008 hintoihin osoittaa, että niiden osuus on noin 60 prosenttia ENAE:n siviilialan toimintaan liittyvän omaisuuden kokonaisarvosta tai 58 prosenttia telakan muusta kuin sotilasalan toimintaan liittyvästä infrastruktuurista. Kyseisen laskelman perusteella ENAE:n siviilialan toimintaan liittyvän omaisuuden myynti koskee todellisuudessa vain pientä osaa kyseisen yrityksen siviilialan toimintaan liittyvän omaisuuden arvosta.

- 66 ENAE:n siviilialan toiminnan lopettamisen osalta Helleenien tasavalta esittää, että kyseisen yhtiön hallitus teki tästä nimenomaisen päätöksen ja että mainitun yhtiön uusi johto vahvisti useaan otteeseen, että ENAE ei ole enää harjoittanut mitään siviilialan toimintaa vuodesta 2010 lähtien. Kyseinen jäsenvaltio lisää, että huonon taloustilanteensa vuoksi ENAE ei ole 30.9.2011 jälkeen julkaissut tilinpäätöstä.
- 67 Helleenien tasavalta esittää päätöksen 2009/610 16 artiklassa tarkoitetun korvaustakuun osalta, että sen irtisanominen on ENAE:n tehtävä. Lisäksi kyseinen jäsenvaltio toteaa, ettei kyseisen takuun soveltamista ole käsitelty missään asiassa, joten Kreikan viranomaiset eivät ole voineet vedota sen pätemättömyyteen.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

- 68 Aluksi on muistutettava, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että jäsenvaltion, jolle päätös, jossa se veloitetaan perimään sisämarkkinoille soveltumattomiksi todetut sääntöjenvastaiset tuet takaisin, on osoitettu, on SEUT 288 artiklan mukaisesti toteutettava kaikki asianmukaiset toimenpiteet kyseisen päätöksen täytäntöönpanon varmistamiseksi. Jäsenvaltion on saatava maksettavat summat perityksi tehokkaasti takaisin kyseisen tuen antamasta kilpailuedusta aiheutuvan kilpailun vääristymän poistamiseksi (tuomio 9.11.2017, komissio v. Kreikka, C-481/16, ei julkaistu, EU:C:2017:845, 23 kohta).
- 69 Sisämarkkinoille soveltumattomaksi todetun sääntöjenvastaisen tuen takaisinperiminen on nimittäin toteutettava viipymättä ja asianomaisen jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön menettelyjen mukaisesti, jos ne mahdollistavat komission päätöksen välittömän ja tehokkaan täytäntöönpanon. Tässä tarkoituksessa asianomaisten jäsenvaltioiden on toteutettava kaikki oikeudellisissa järjestelmissään käytettävissä olevat tarpeelliset toimenpiteet, mukaan lukien tilapäiset toimet, sanotun kuitenkaan rajoittamatta unionin lainsäädännön soveltamista (ks. vastaavasti tuomio 9.11.2017, komissio v. Kreikka, C-481/16, ei julkaistu, EU:C:2017:845, 24 kohta).
- 70 Tilanteista, joissa sääntöjenvastaisesti maksetut valtiontuet on perittävä takaisin vaikeuksissa tai konkurssissa olevilta yrityksiltä, on muistutettava, että mainitunlaiset vaikeudet eivät vaikuta velvollisuuteen periä tuki takaisin. Jäsenvaltion on näin ollen tapauksen mukaan vaadittava yhtiön selvitystilaan asettamista, merkityttävä saatavansa yhtiön velkoihin tai toteutettava kaikki muut toimenpiteet, jotka mahdollistavat tuen maksamisen takaisin (tuomio 17.1.2018, komissio v. Kreikka, C-363/16, EU:C:2018:12, 36 kohta).
- 71 Nyt käsiteltävässä asiassa asiakirja-aineistosta ilmenee, että ENAE:n vaikean taloustilanteen vuoksi ja sen konkurssiin joutumisen sekä merivoimia hyödyttävien Arkhimedes- ja Neptunus II -ohjelmien täytäntöönpanon ja Helleenien tasavallan SEUT 346 artiklassa tarkoitettujen keskeisten turvallisuusasetusten vaarantumisen välttämiseksi komissio, kyseinen jäsenvaltio ja ENAE sitoutuivat ottamaan käyttöön vaihtoehtoisen takaisinperintätavan, jotta komissio voisi katsoa päätöksen 2009/610 kokonaan täytäntöönpannuksi.
- 72 Sen ratkaisemiseksi, onko Helleenien tasavalta toteuttanut kaikki tarpeelliset toimenpiteet tuomion, jossa jäsenyysoikeuksien noudattamatta jättäminen todetaan, noudattamiseksi, on näin ollen tutkittava, onko kyseinen jäsenvaltio noudattanut 1.12.2010 päivätyssä kirjeessä yksilöityjä sitoumuksia tai onko se perinyt kyseiset, päätöksen 2009/610 2, 3, 5, 6, 8, 9 ja 11–15 artiklassa yksilöidyt valtiontuet täysimääräisesti takaisin ja onko kyseisen päätöksen 19 artiklassa luetellut tiedot esitelty komissiolle.

- 73 Aluksi on täsmennettävä, että SEUT 260 artiklan 2 kohtaan perustuvassa jäsenyysselvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevassa menettelyssä ratkaisevana ajankohtana on tällaisen noudattamatta jättämisen arvioinnin kannalta pidettävä tämän määräyksen nojalla annetussa virallisessa huomautuksessa asetetun määräajan päättymisajankohtaa (tuomio 31.5.2018, komissio v. Italia, C-251/17, ei julkaistu, EU:C:2018:358, 32 kohta).
- 74 Kuten edellä 22 kohdassa muistutettiin, komissio lähetti nyt käsiteltävässä asiassa Helleenien tasavallalle virallisen huomautuksen SEUT 260 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua menettelyä mukaisesti 27.11.2014; edellisessä kohdassa mainittu ratkaiseva ajankohta on kyseisessä virallisessa huomautuksessa asetetun määräajan päättymisajankohta eli 27.1.2015.
- 75 Tämän jälkeen on todettava 1.12.2010 päivätyssä kirjeessä tarkoitettujen sitoumusten osalta, etteivät Kreikan viranomaiset olleet 27.1.2015 mennessä noudattaneet niitä.
- 76 Asiakirja-aineistosta nimittäin ilmenee, että ainoa Helleenien tasavallan mainittuun ajankohtaan mennessä toteuttama toimenpide oli lain nro 4099/2012, joka tuli voimaan 20.12.2012, säätäminen.
- 77 Tässä yhteydessä on kuitenkin täsmennettävä asiakirja-aineistosta ilmenevän, että sekä ICC:n välimiesoikeus että Monomeles Protodikeio Athinon totesivat, ettei ENAE ollut kyseisen lain voimaantulosta huolimatta todellisuudessa palauttanut kuivatelakkaa koskevan käyttöoikeuden kohteena ollutta julkisomisteista maa-aluetta.
- 78 Pöytäkirjan, joka on päivätty 26.6.2018, mukaan ENAE on luovuttanut maa-alueen ABK 266, mukaan lukien kuivatelakka, jota se käytti sille myönnetyn käyttöoikeuden perusteella, sekä sen edessä sijaitsevan rannikkoalueen. Helleenien tasavalta ei ole kuitenkaan osoittanut, että kyseinen yhtiö olisi tosiasiallisesti luovuttanut kyseisen maa-alueen hallinnan Kreikan valtiolle 27.1.2015 mennessä.
- 79 Niinpä ei voida todeta, että ENAE olisi luopunut kuivatelakkaa koskevasta käyttöoikeudesta 1.12.2010 päivätyssä kirjeessä tarkoitettujen sitoumusten mukaisesti.
- 80 Sen Helleenien tasavallan väitteen osalta, jonka mukaan se, ettei ENAE enää käytä mainittua maa-aluetta, käy ilmi siitä, ettei kyseisellä yhtiöllä ole ollut mitään siviilialan toimintaa vuoden 2010 jälkeen, mikä sen mukaan ilmenee mainitun yhtiön hallituksen 14.4.2010 tekemästä päätöksestä, on todettava, ettei kyseisestä päätöksestä eikä asiakirja-aineistosta ilmene, että ENAE olisi keskeyttänyt siviilialan toimintansa 1.12.2010 päivätyssä kirjeessä tarkoitettujen sitoumusten mukaisesti.
- 81 Mainittu hallituksen päätös ei nimittäin voi koskea ENAE:n siviilialan toiminnan keskeyttämistä 15 vuoden ajaksi 1.12.2010 lähtien, sillä kyseinen päätös on tehty ENAE:n sitoumuksia koskevaa, 27.10.2010 päivätyä kirjettä aikaisemmin. Kyseisessä päätöksessä mainitaan ENAE:n lainasopimuksen osalta ainoastaan, että ”muu kuin telakkatoiminta on tällä hetkellä kokonaan keskeytetty”.
- 82 Lisäksi on mainittava, että Helleenien tasavalta ei vastannut unionin tuomioistuimen pyyntöön toimittaa asiakirjoja, joilla voitaisiin osoittaa ENAE:n noudattaneen velvollisuuttaan keskeyttää siviilialan toimintansa 15 vuoden ajaksi.
- 83 Niinpä on katsottava, että koska ENAE:n ei ole osoitettu keskeyttäneen siviilialan toimintaansa 1.12.2010 lähtien, Helleenien tasavalta ei ole osoittanut, että kyseinen yhtiö ei käyttänyt enää kuivatelakkaa koskevan käyttöoikeuden kohteena ollutta maa-aluetta.
- 84 ENAE:n siviilialan toimintaan liittyvän omaisuuden myyntiä tai sen palauttamista Kreikan valtiolle koskevan sitoumuksen osalta on katsottava olevan ilmeistä, ettei myyntiä tai palautusta ole tapahtunut. Niinpä kyseistä sitoumusta ei ole noudatettu.

- 85 Päätöksessä 2009/610 tarkoitetun korvaustakuun osalta on huomautettava, että 1.12.2010 päivätyn kirjeen mukaan ENAE:n piti luopua siitä ja olla aloittamatta siihen perustuvia tai liittyviä menettelyjä. Asiakirja-aineistosta ei kuitenkaan käy ilmi, että tällainen luopuminen olisi toteutunut tai että Helleenien tasavalta olisi lakkauttanut kyseisen takuun lainsäädäntöteitse. Se ei siis ole täyttänyt kyseistä velvoitettaan.
- 86 Komission, Helleenien tasavallan ja ENAE:n välisen sopimuksen, joka ilmenee 1.12.2010 päiväystä kirjeestä, mukaan kaikkia sitoumuksia on noudatettava, jotta voitaisiin katsoa, että päätös 2009/610 on pantu täytäntöön asianmukaisesti. Niinpä kyseisen takaisinperintätavan epäonnistumisen toteamiseksi riittää, että yhtä näistä sitoumuksista ei ole noudatettu. On kuitenkin todettava, ettei edellä 13 kohdassa lueteltuja sitoumuksia ole noudatettu.
- 87 Helleenien tasavallan päävelvollisuudesta eli kyseessä olevien valtiontukien, sellaisina kuin ne määritellään päätöksen 2009/610 2, 3, 5, 6, 8, 9 ja 11–15 artiklassa, perimisestä täysimääräisesti takaisin, on riittävää todeta, että on ilmeistä, etteivät Kreikan viranomaiset ole noudattaneet kyseistä velvollisuutta eivätkä esittäneet komissiolle kyseisen päätöksen 19 artiklassa lueteltuja tietoja.
- 88 Sen Helleenien tasavallan väitteen osalta, jonka mukaan sen SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitetut keskeiset turvallisuusedut eivät mahdollista sitä, että se olisi vaatinut ENAE:n asettamista konkurssiin, koska konkurssimenettely olisi vaikuttanut kyseisen yhtiön kaikkeen omaisuuteen ja vaarantanut telakan sotilasalan toiminnan jatkamisen ja siten kyseisen jäsenvaltion puolustuskyvyn, kun mainitun yhtiön likvidoimiseksi oli sopivampikin keino, jolla voitiin turvata mainitun jäsenvaltion keskeiset turvallisuusedut, eli ENAE:n asettaminen erityishallintoon, on täsmennettävä, että mahdollisuus asettaa ENAE erityishallintoon oli Kreikan viranomaisten käytettävissä ennen virallisessa huomautuksessa asetetun määräajan päättymistä 27.1.2015, sillä laki nro 4307/2014 oli tullut voimaan 15.11.2014.
- 89 Asiakirja-aineistosta ilmenee, että hakemus kyseisen menettelyn aloittamisesta esitettiin vasta 12.10.2017.
- 90 Vaikka katsottaisiin, että Helleenien tasavalta voisi pätevästi vedota SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettuihin keskeisiin turvallisuusasetuihinsa kyseessä olevien valtiontukien takaisinperintävaiheessa, on riittävää todeta, ettei kyseinen jäsenvaltio ollut 27.1.2015 toteuttanut toimenpidettä, jota se itse piti olennaisten turvallisuusasetujensa kannalta asianmukaisena.
- 91 Niinpä Helleenien tasavalta ei voi pätevästi väittää toteuttaneensa kaikki tarvittavat toimenpiteet kyseessä olevien tukien takaisinperintämenettelyn panemiseksi täytäntöön. Tuomiota, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, ei näin ollen ollut pantu täytäntöön 27.1.2015.
- 92 Niinpä on todettava, että Helleenien tasavalta ei ole noudattanut SEUT 260 artiklan 1 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ollut toteuttanut tuomion, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, täytäntöönpanon edellyttämiä toimenpiteitä asetetun määräajan päättymisajankohtaan mennessä.

Rahamääräiset seuraamukset

Uhkasakko

Asianosaisten lausumat

- 93 Komissio katsoo ensimmäiseksi, että jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen, josta Helleenien tasavaltaa moititaan, jatkui silloin, kun unionin tuomioistuin tutki asian tosiseikat.
- 94 Komissio katsoo tarkemmin 22.3.2018 päivätyn saatavilmoituksen, jolla Helleenien tasavalta ilmoitti ENAE:n erityishallintoa koskeneessa menettelyssä hallinnonhoitajalle kyseisten tukien palauttamiseen liittyvistä saatavistaan, osalta, että kyseisten tukien palauttamiseen liittyvien saatavien kirjaamista saatavaluetteloon voidaan lähtökohtaisesti pitää asianmukaisena toimenpiteenä, jolla voidaan varmistaa kilpailun vääristymän poistaminen, jos kyseistä toimenpidettä seuraa joko mainittujen tukien periminen täysimääräisesti takaisin tai yrityksen likvidaatio ja sen toiminnan lopullinen päättäminen siinä tapauksessa, että takaisinperiminen on konkurssimenettelyssäkin mahdotonta. Pelkkä kyseisistä saatavista ilmoittaminen ei riitä siihen, että kyseisen jäsenvaltion katsottaisiin noudattaneen takaisinperimisvelvollisuuttaan. Komissio lisää, että lain nro 4307/2014 77 §:n mukaan muodollinen kirjaus saatavaluetteloon tehdään kyseisen yrityksen erityishallintoon asettamisesta seuraavan sen varojensiirron jälkeen eikä ennen kyseistä siirtoa.
- 95 Komissio huomauttaa luovutusta, jolla ENAE luovutti maa-alueen ABK 266 sekä sen edessä sijaitsevan rannikkoalueen hallinnan ETAD:lle, koskevan pöytäkirjan osalta, että kyseinen pöytäkirja on päivätty 26.6.2018. Niinpä luovutus oli sen mukaan liian myöhäinen, sillä 1.12.2010 päivätyn kirjeen mukaan se olisi pitänyt tehdä kyseistä kirjettä seuranneiden kuuden kuukauden aikana. Komissio esittää lisäksi, että Helleenien tasavalta ei ole vieläkään toimittanut karttaa, jossa esitettäisiin selkeästi valtiolle palautetut maa-alueet, eikä näyttöä siitä, ettei ENAE enää käytä kyseisiä alueita.
- 96 Toiseksi komissio tukeutuu uhkasakon määrän osalta 12.12.2005 antamaansa tiedonantoon SEC(2005) 1658, jonka otsikko on "[SEUT] 260 artiklan soveltaminen" (EUVL 2007, C 126, s. 15), ehdottaakseen, että päiväkohtaisen uhkasakon määrä lasketaan kertomalla 670 euron kiinteä perusmäärä rikkomisen vakavuutta ilmentävällä kertoimella 5 asteikolla 1–20 ja sen kestoä ilmentävällä kertoimella 3 eli suurimmalla mahdollisella kertoimella. Saatua tulos kerrotaisiin tämän jälkeen n-tekijällä, jonka suuruudeksi lasketaan Helleenien tasavallan osalta 3,48 ja jonka on tarkoitus ilmentää moititun jäsenvaltion maksukykyä ja jossa otetaan tätä varten huomioon kyseisen jäsenvaltion bruttokansantuote (jäljempänä BKT) ja sen äänimäärä neuvostossa.
- 97 Komissio korostaa vakavuutta ilmentävän kertoimen osalta EUT-sopimuksen valtioneuvostojen tärkeyttä, sisämarkkinoille soveltumattomien ja takaisinperimättömien tukien haitallisia vaikutuksia telakka-alaan, takaisinperimättömän tuen huomattavaa määrää ja kyseisen jäsenvaltion moitittavan menettelyn toistuvuutta valtioneuvostokäytännöllä.
- 98 Kestoa ilmentävän kertoimen osalta komissio huomauttaa, että jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen on jatkunut useita vuosia tuomion, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, julistamisesta ja yli kahdeksan vuotta päätöksen 2009/610 tiedoksiantamisesta.
- 99 Komissio esittää n-tekijän osalta, että laskelman on perustuttava Helleenien tasavallan BKT:n kehitykseen viimeisimpänä vuonna, jolta on saatavissa luotettavia taloustietoja, ja kyseisen jäsenvaltion painotettuihin ääniin neuvostossa.

- 100 Komissio katsoo neuvostossa käytettävien painotettujen äänien osalta, ettei neuvoston äänestysjärjestelmän muuttaminen 1.4.2017 lähtien merkitse sitä, että sen olisi mukautettava n-tekijää koskevaa ehdotustaan. Se lisää, että aikaisemman äänten painotusjärjestelmän voimassaolo ei ollut päättynyt kanteen nostamisajankohtana. Tästä syystä aikaisempaan äänten painotusjärjestelmään perustuva tekijä on sen mukaan edelleen seuraamusten laskemisen kannalta merkityksellinen viiteperuste.
- 101 Tässä tilanteessa komissio katsoo, että 34 974 euron päiväkohtainen uhkasakko on asian olosuhteisiin nähden sopiva ja oikeassa suhteessa kyseiseen jäsenyysselvoitteiden noudattamatta jättämiseen sekä kyseisen jäsenvaltion maksukykyyn.
- 102 Helleenien tasavalta esittää ensimmäiseksi, että se ilmoitti 22.3.2018 päivätyllä saatavailmoituksella saatavansa ENAE:n erityishallintoa koskeneessa menettelyssä. Kyseinen jäsenvaltio lisää, että ENAE myös luovutti 26.6.2018 päivätyllä pöytäkirjalla maa-alueen ABK 266, mukaan lukien kuivatelakka, jota se käytti sille myönnetyn käyttöoikeuden perusteella, sekä sen edessä sijaitsevan rannikkoalueen hallinnan. Mainitun jäsenvaltion mukaan kyseinen hallinnan luovutus on tärkeä osa kyseessä olevien valtiontukien takaisinperintävelvollisuuden täyttämistä.
- 103 Toiseksi Helleenien tasavalta riitauttaa komission käyttämät rikkomisen vakavuutta ja kestoa ilmentävät kertoimet.
- 104 Se huomauttaa tältä osin, että komissio ei ottanut huomioon useita rikkomisen vakavuutta lieventäviä tekijöitä, esimerkiksi sitä, ettei ENAE ollut vuoden 2010 jälkeen harjoittanut siviilialan toimintaa, joten se ei enää aiheuta kilpailupainetta muille telakka-alan yrityksille. Se mainitsee myös useat vaikeudet, joita se on kohdannut päätöksen 2009/610 täytäntöönpanon yhteydessä ja joihin kuuluu erityisesti ICC:n välimiesoikeuden 27.6.2017 tekemä päätös. Se kiistää myös syyllistyneensä toistuvasti kilpailusääntöjen rikkomiseen valtiontukialalla. Näistä syistä se katsoo, etteivät rikkomisen vakavuutta ja kestoa ilmentävät kertoimet voi olla suurempia kuin 1.
- 105 Maksukyvyyn osalta Helleenien tasavalta katsoo yhtäältä, että n-tekijä on päivitettävä viimeaikaisten taloustietojen perusteella. Tässä yhteydessä kyseinen jäsenvaltio väittää, ettei komissio ottanut huomioon Kreikan todellista taloustilannetta eikä erityisesti sitä, että mainittuun jäsenvaltioon sovelletaan edelleen makrotalouden sopeutusohjelmaa, koska se ei voi hankkia tehokkaasti rahoitusta rahoitusmarkkinoilta.
- 106 Toisaalta Helleenien tasavalta katsoo, että n-tekijää ei ole laskettu asianmukaisesti, sillä EUT-sopimuksessa lakkautettiin painotettujen äänten järjestelmä neuvostossa lopullisesti 1.4.2017 alkaen ja korvattiin se jäsenvaltioiden ja väestömäärien kaksinkertaisen enemmistön järjestelmällä, jossa kullakin jäsenvaltiolla on neuvostossa vain yksi ääni. Näin ollen Helleenien tasavalta katsoo, että siihen väkiluvultaan ja BKT:ltään rinnastettavien jäsenvaltioiden vaikutusvalta on vähentynyt neuvostossa merkittävästi.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

- 107 Aluksi on muistutettava, että unionin tuomioistuimen on päätettävä kussakin asiassa sen käsiteltäväksi saatettuun tapaukseen liittyvien olosuhteiden perusteella ja sen mukaisesti, minkä verran sen mielestä tarvitaan taivuttelua ja ennaltaehkäisevyyttä, niistä rahamääräisistä seuraamuksista, jotka ovat asianmukaisia muun muassa vastaavien unionin oikeuden rikkomisten toistumisen ehkäisemiseksi (tuomio 31.5.2018, komissio v. Italia, C-251/17, ei julkaistu, EU:C:2018:358, 63 kohta).

- 108 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan uhkasakon määrääminen on lähtökohtaisesti perusteltua ainoastaan siltä osin kuin aikaisemman tuomion täytäntöönpanon laiminlyönnistä johtuva jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen jatkuu siihen saakka, kun unionin tuomioistuin tutkii asian tosiseikat (tuomio 31.5.2018, komissio v. Italia, C-251/17, ei julkaistu, EU:C:2018:358, 64 kohta).
- 109 Nyt käsiteltävässä asiassa Helleenien tasavalta väittää panneensa 1.12.2010 päivätyssä kirjeessä ja päätöksessä 2009/610 yksilöidyt sitoumukset täytäntöön silloin, kun unionin tuomioistuin tutki asian tosiseikat.
- 110 Tässä yhteydessä Helleenien tasavalta esittää, että se oli ilmoittanut saatavansa erityishallintoa koskeneessa menettelyssä ENAE:n hallinnonhoitajalle ja että kyseinen yhtiö oli luovuttanut maa-alueen ABK 266, mukaan lukien kuivatelakka, jota se käytti sille myönnetyn käyttöoikeuden perusteella, sekä sen edessä sijaitsevan rannikkoalueen hallinnan.
- 111 Ensimmäiseksi on todettava väitteistä, jotka liittyvät saatavien ilmoittamiseen nyt käsiteltävässä asiassa, että on ilmeistä, että Helleenien tasavalta ei ollut silloin, kun unionin tuomioistuin tutki asian tosiseikat, kirjauttanut kyseisten valtiontukien palauttamiseen liittyviä saatavia saatavaluetteloon. Asiakirja-aineistosta ei nimittäin ilmene, että hallinnonhoitaja olisi kirjannut kyseisiä saatavia saatavaluetteloon. Lisäksi on katsottava, että lain nro 4307/2014 77 §:n mukaan muodollinen kirjaaminen saatavaluetteloon tehdään kyseisen yrityksen erityishallinnosta aiheutuneen varojen siirron jälkeen eikä ennen kyseistä siirtoa. On kuitenkin riidatonta, ettei tällaista varojen siirtoa toteutettu. Niinpä Helleenien tasavalta ei voi tehokkaasti väittää ilmoittaneensa saatavansa 22.3.2018 päivätyllä saatavailmoituksella erityishallintomenettelyssä ENAE:n hallinnonhoitajalle.
- 112 Joka tapauksessa kyseisten tukien palauttamiseen liittyvien saatavien kirjaaminen saatavaluetteloon ei sellaisenaan riitä täyttämään tuomion, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, täytäntöönpanoa koskevaa velvoitetta (tuomio 11.12.2012, komissio v. Espanja, C-610/10, EU:C:2012:781, 103 kohta). Kyseisten tukien palauttamiseen liittyvän saatavan kirjaamisen velkuluetteloon on nimittäin lähtökohtaisesti katsottava olevan asianmukainen toimenpide, joka on omiaan varmistamaan kilpailun vääristymän poistumisen siltä osin kuin mainittua toimenpidettä seuraa joko kyseisten tukien koko määrän takaisinperintä tai yrityksen purkaminen ja sen toiminnan lopullinen päättyminen, jos mainitunlainen takaisinperintä on mahdotonta konkurssimenettelyn kuluessa (tuomio 17.1.2018, komissio v. Kreikka, C-363/16, EU:C:2018:12, 42 kohta).
- 113 Toiseksi maa-alueen ABK 266 hallinnan luovuttamista koskevien väitteiden osalta on riittävää täsmentää, että joka tapauksessa kyse on vain takaisinperintävelvollisuuden osittaisesta täytäntöönpanosta. Luovutuksella ei yksinään voida varmistaa kyseessä olevien tukien täysimääräistä takaisinperintää eikä kaikkien 1.12.2010 päivätyssä kirjeessä yksilöityjen sitoumusten noudattamista.
- 114 Niinpä Helleenien tasavalta ei voi väittää toteuttaneensa silloin, kun unionin tuomioistuin tutki asian tosiseikat, kaikkia tarpeellisia toimenpiteitä tuomion, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, täytäntöönpanemiseksi.
- 115 Edellä esitetyn perusteella on todettava, että jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen, josta Helleenien tasavaltaa moititaan, jatkui siihen saakka, kun unionin tuomioistuin tutki nyt käsiteltävän asian tosiseikat.
- 116 Tässä tilanteessa Helleenien tasavallan velvoittaminen maksamaan uhkasakko on asianmukainen taloudellinen keino kannustaa sitä toteuttamaan toimenpiteet, jotka ovat tarpeen todetun jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämisen lopettamiseksi ja tuomion, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, täysimääräisen täytäntöönpanon varmistamiseksi.

- 117 Vakiintuneessa oikeuskäytännössä katsotaan, että uhkasakko on tuomittava sen mukaisesti, minkä verran tarvitaan taivuttelua, jotta jäsenvaltio, joka ei ole pannut täytäntöön jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevaa tuomiota, muuttaa toimintaansa ja lopettaa todetun rikkomisen (tuomio 31.5.2018, komissio v. Italia, C-251/17, ei julkaistu, EU:C:2018:358, 68 kohta).
- 118 Kun unionin tuomioistuin käyttää tätä koskevaa harkintavaltaansa, sen on vahvistettava uhkasakko siten, että se on yhtäältä asianmukainen olosuhteisiin nähden ja toisaalta oikeassa suhteessa sekä todettuun jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämiseen että asianomaisen jäsenvaltion maksukykyyn (tuomio 31.5.2018, komissio v. Italia, C-251/17, ei julkaistu, EU:C:2018:358, 69 kohta).
- 119 Komission uhkasakkoa koskevat ehdotukset eivät voi sitoa unionin tuomioistuinta, ja ne ovat vain hyödyllinen viiteperusta. Vastaavasti komission tiedonantoihin sisältyvien suuntaviivojen kaltaiset suuntaviivat eivät sido unionin tuomioistuinta vaan ne palvelevat avoimuuden, ennustettavuuden ja oikeusvarmuuden toteutumista itse komission toiminnassa, kun kyseinen toimielin tekee ehdotuksia unionin tuomioistuimelle. SEUT 260 artiklan 2 kohtaan perustuvassa menettelyssä, joka liittyy sellaiseen jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämiseen, joka jatkuu jäsenvaltion osalta huolimatta siitä, että tämä sama noudattamatta jättäminen on jo todettu SEUT 258 artiklan tai SEUT 108 artiklan 2 kohdan nojalla annettussa ensimmäisessä tuomiossa, unionin tuomioistuimella on edelleen oltava vapaus vahvistaa asetettu uhkasakko määrältään ja muodoltaan tarkoituksenmukaiseksi kyseisen jäsenvaltion kannustamiseksi lopettamaan unionin tuomioistuimen kyseisen ensimmäisen tuomion mukaisten velvoitteiden täytäntöönpanon laiminlyönti (ks. vastaavasti tuomio 31.5.2018, komissio v. Italia, C-251/17, ei julkaistu, EU:C:2018:358, 70 kohta).
- 120 Uhkasakon määrän vahvistamiseksi peruskriteerit, jotka on otettava huomioon, jotta varmistetaan uhkasakon pakottava luonne unionin oikeuden yhdenmukaisen ja tosiasiallisen soveltamisen takaamiseksi, ovat lähtökohtaisesti rikkomisen vakavuus, sen kesto ja kyseessä olevan jäsenvaltion maksukyky. Näiden kriteerien soveltamisessa on otettava erityisesti huomioon seuraukset, joita täytäntöönpanon laiminlyönnistä aiheutuu yksityisille ja julkisille intresseille, ja se, miten kiireellisesti kyseisen jäsenvaltion on noudatettava velvoitteitaan (tuomio 31.5.2018, komissio v. Italia, C-251/17, ei julkaistu, EU:C:2018:358, 71 kohta).
- 121 Ensimmäiseksi on korostettava rikkomisen vakavuuden osalta julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksensa 124 kohdassa mainitsemalla tavalla EUT-sopimuksen valtioneuvoston määräysten perustavanlaatuisuutta.
- 122 Päätöksen 2009/610 ja tuomion, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, kohteena olevat oikeussäännöt ilmentävät nimittäin yhtä Euroopan unionille SEU 3 artiklan 3 kohdassa ja sisämarkkinoista ja kilpailusta tehdyssä pöytäkirjassa N:o 27, joka on SEU 51 artiklan mukaan erottamaton osa perussopimuksia ja jonka mukaan sisämarkkinat käsittävät järjestelmän, jolla taataan, ettei kilpailu vääristy, annetuista keskeisistä tehtävistä eli sisämarkkinoiden luomista.
- 123 Nyt käsiteltävän kaltaisessa tapauksessa rikottujen unionin määräysten tärkeyttä kuvastaa muun muassa se, että sääntöjenvastaisiksi ja sisämarkkinoille soveltumattomiksi todettujen tukien takaisinmaksulla poistetaan tukien antamasta kilpailuedusta johtuva kilpailun vääristymä ja että kyseisen tukien palauttamisen seurauksena tuensaaja menettää markkinoilla kilpailijoihinsa verrattuna saamansa edun (tuomio 11.12.2012, komissio v. Espanja, C-610/10, EU:C:2012:781, 127 kohta).
- 124 Nyt käsiteltävässä asiassa todetun jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämisen osalta on muistutettava ensimmäiseksi, että Helleenien tasavalta ei ole perinyt kyseessä olevia valtioneuvoston täysimääräisesti takaisin eikä noudattanut 1.12.2010 päivätyssä kirjeessä yksilöityjä sitoumuksia. Kun otetaan huomioon edellä 118 kohdassa mainittu periaate, jonka mukaan uhkasakko on mukautettava todetun jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämisen olosuhteisiin ja sen on oltava oikeassa suhteessa todettuun jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämiseen, on kuitenkin pidettävä mielessä se, että ENAE hallinnonhoitajansa edustamana luovutti maa-alueen ABK 266, mukaan lukien

- kuivatelakka, jota se käytti sille myönnetyn käyttöoikeuden perusteella, sekä sen edessä sijaitsevan rannikkoalueen ETAD:lle ja että kyseinen maa-alue on huomattava osa ENAE:n siviilialan toimintaan liittyvää omaisuutta.
- 125 Toiseksi on korostettava takaisin perimättä jääneen tuen huomattavaa määrää. Kuten julkisasiamies mainitsee ratkaisuehdotuksensa 125 kohdassa, takaisin perittävä määrä kasvaa jatkuvasti siihen sovellettavan koron määrällä, se ja ylitti istunnon ajankohtana 670 miljoonaa euroa, mikä on yli 2,6 kertaa enemmän kuin alkuperäinen määrä.
- 126 Kolmanneksi on otettava huomioon, että telakka-alan markkinat ovat rajat ylittävät. Kyseinen toimiala on hajaantunut lähes kaikkiin jäsenvaltioihin. Niinpä takaisin perimättömien sisämarkkinoille soveltumattomien tukien haitallinen vaikutus kohdistuu yrityksiin paitsi Kreikassa myös muussa unionissa.
- 127 Neljänneksi on muistutettava sen Helleenien tasavallan väitteen osalta, jonka mukaan rikkomisen vakavuutta lieventävät tietyt seikat, kuten erityisesti 1.12.2010 päivätyssä kirjeessä yksilöityjen sitoumusten täytäntöönpanossa ilmenneiden ENAE:n jarrutuksen ja yhteistyön puuttumisen kaltaiset vaikeudet ja ICC:n välimiesoikeuden 27.6.2017 tekemän päätöksen vaikutukset, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan oikeudellisilla, poliittisilla tai käytännön vaikeuksilla, jotka asianomainen jäsenvaltio kohtaa sellaisen päätöksen täytäntöönpanon yhteydessä, jolla määrätään lainvastaisten tukien takaisinperinnästä, ryhtymättä todellisiin toimenpiteisiin kyseessä olevia yrityksiä kohtaan tuen takaisinperimiseksi ja ehdottamatta komissiolle tällaisen päätöksen vaihtoehtoista täytäntöönpanotapaa, jolla kyseiset vaikeudet olisi voitu voittaa, ei voida oikeuttaa sitä, ettei kyseinen jäsenvaltio noudata unionin oikeuden mukaisia velvoitteitaan. Sama koskee väitettyjä sisäisiä ongelmia komission päätöksen täytäntöönpanossa (tuomio 9.11.2017, komissio v. Kreikka, C-481/16, ei julkaistu, EU:C:2017:845, 29 kohta). Tässä tilanteessa vaikeuksia, joihin Helleenien tasavalta vetoaa, ei voida näin ollen pitää nyt käsiteltävässä asiassa lieventävinä seikkoina.
- 128 On vielä todettava kyseisen jäsenvaltion syyllistyneen toistuvasti sääntöjenvastaisuuksiin valtioneuvostokäytännöllä. Helleenien tasavalta on nimittäin tuomittu yhtäältä SEUT 108 artiklan 2 kohdan nojalla nostettujen kanteiden yhteydessä tukien takaisinperintää koskevien päätösten täytäntöönpanon laiminlyömisestä vuosiksi asioissa, jotka johtivat 1.3.2012 annettuun tuomioon komissio v. Kreikka (C-354/10, ei julkaistu, EU:C:2012:109), 17.10.2013 annettuun tuomioon komissio v. Kreikka (C-263/12, ei julkaistu, EU:C:2013:673), 9.11.2017 annettuun tuomioon komissio v. Kreikka (C-481/16, ei julkaistu, EU:C:2017:845) ja 17.1.2018 annettuun tuomioon komissio v. Kreikka (C-363/16, EU:C:2018:12), sekä toisaalta EY 228 artiklan 2 kohdan kolmannen alakohdan nojalla nostettujen kanteiden yhteydessä asiassa, joka johti 7.7.2009 annettuun tuomioon komissio v. Kreikka (C-369/07, EU:C:2009:428).
- 129 On todettava, että nyt käsiteltävässä asiassa EUT-sopimuksen valtioneuvostokäytäntöjen rikkomista on pidettävä luonteeltaan merkittävänä.
- 130 Toiseksi on mainittava rikkomisen keston osalta, että sitä on arvioitava siten, että otetaan huomioon ajankohta, jolloin unionin tuomioistuimien arvioi tosiseikat, eikä ajankohta, jolloin komissio saattoi asian unionin tuomioistuimen tutkittavaksi (tuomio 31.5.2018, komissio v. Italia, C-251/17, ei julkaistu, EU:C:2018:358, 78 kohta).
- 131 Tässä tilanteessa on katsottava, että koska Helleenien tasavalta ei ole pystynyt osoittamaan, että se olisi lopettanut tuomion, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, täysimääräistä täytäntöönpanoa koskevan velvoitteensa rikkomisen, mainitun rikkomisen on katsottava jatkuneen yli kuuden vuoden ajan mainitun tuomion julistamisesta lukien, mitä on pidettävä huomattavana kestona.

- 132 Kolmanneksi on mainittava maksukyvyyn ja erityisesti komission ehdotuksen, jonka mukaan perusmäärä on kerrottava Helleenien tasavaltaan sovellettavalla erityiskertoimella, osalta, että unionin tuomioistuin on toistuvasti todennut, että tällainen laskemistapa on asianmukainen keino ilmentää asianomaisen jäsenvaltion maksukykyä siten, että eri jäsenvaltioiden välillä säilyy asianmukainen ero (tuomio 7.7.2009, komissio v. Kreikka, C-369/07, EU:C:2009:428, 123 kohta).
- 133 Kuten julkisasiamies esittää ratkaisuehdotuksensa 132 kohdassa, unionin tuomioistuin on toistuvasti hyväksynyt sen, että taloudellisten seuraamusten määrittämisessä otetaan huomioon asianomaisen jäsenvaltion BKT ja sen äänimäärä neuvostossa (ks. vastaavasti tuomio 4.7.2000, komissio v. Kreikka, C-387/97, EU:C:2000:356, 88 kohta; tuomio 25.11.2003, komissio v. Espanja, C-278/01, EU:C:2003:635, 59 kohta; tuomio 10.1.2008, komissio v. Portugali, C-70/06, EU:C:2008:3, 48 kohta ja tuomio 4.6.2009, komissio v. Kreikka, C-109/08, EU:C:2009:346, 42 kohta).
- 134 BKT:tä koskevan perusteen osalta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että huomioon on otettava jäsenvaltion BKT:n viimeaikainen kehitys sellaisena kuin se ilmenee silloin, kun unionin tuomioistuin tutkii asian tosiseikat (tuomio 31.5.2018, komissio v. Italia, C-251/17, ei julkaistu, EU:C:2018:358, 81 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 135 Niinpä on otettava yhtäältä huomioon se, että Helleenien tasavallan BKT pieneni 25 prosentilla vuosina 2010–2016, ja toisaalta se, että vuonna 2017 BKT kasvoi ensimmäisen kerran sitten vuoden 2007. Unionin tuomioistuin ottaa siten talouskriisin merkittävyyden asianmukaisesti huomioon uhkasakon määrän määrittämisessä.
- 136 Jäsenvaltion neuvostossa käyttämää äänimäärää koskevan perusteen osalta on täsmennettävä, että siirtymämääräyksistä annetun pöytäkirjan N:o 36 3 artiklan 1 kohdan mukaan 1.11.2014 tuli voimaan uusi määräenemmistömenettely eli kaksinkertaiseen enemmistöön perustuva menettely.
- 137 Kyseisen pöytäkirjan 3 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat 31.3.2017 saakka pyytää äänestystä, jossa noudatetaan aikaisempaa määräenemmistösääntöä.
- 138 Niinpä painotettuihin ääniin perustuva järjestelmä on 1.4.2017 lähtien korvattu kaksinkertaiseen enemmistöön perustuvalla järjestelmällä, jonka mukaan määräenemmistön saavuttaminen edellyttää, että ehdotuksen puolesta äänestää 55 prosenttia neuvoston jäsenistä – tai 72 prosenttia siinä tapauksessa, ettei ehdotusta tee komissio tai unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja –, jotka edustavat vähintään 65 prosenttia unionin koko väestöstä.
- 139 Kun otetaan huomioon uutta kaksinkertaiseen enemmistöön perustuvaa järjestelmää koskevat yksityiskohtaiset säännöt sekä uuden järjestelmän ja aikaisemman painotettuihin ääniin perustuneen järjestelmän erot, uutta kaksinkertaiseen enemmistöön perustuvaa järjestelmää ei voida suoraan soveltaa seuraamusten laskentamekanismissa eikä se voi näin ollen todellisuudessa korvata tältä osin painotettuihin ääniin perustunutta aikaisempaa järjestelmää.
- 140 Kuten julkisasiamies esittää ratkaisuehdotuksensa 140 kohdassa, uusi kaksinkertaiseen enemmistöön perustuva järjestelmä ei nimittäin ole tyydyttävä peruste asianomaisen jäsenvaltion maksukyvyyn määrittämistä varten.
- 141 Lisäksi on mainittava, että 1.4.2017, josta lähtien aikaisempaa painotettuihin ääniin perustuvaa järjestelmää ei enää sovelleta, jälkeisessä oikeuskäytännössään unionin tuomioistuin on ottanut jäsenvaltioiden maksukyvyyn arvioimisessa huomioon vain asianomaisen jäsenvaltion BKT:n (tuomio 22.2.2018, komissio v. Kreikka, C-328/16, EU:C:2018:98 ja tuomio 31.5.2018, komissio v. Italia, C-251/17, ei julkaistu, EU:C:2018:358).

- 142 Tässä yhteydessä Helleenien tasavallan maksukyvyyn arvioimiseksi ei ole tarpeen ottaa huomioon perustetta, joka liittyy kyseisen jäsenvaltion neuvostossa aikaisemmin käyttämään äänimäärään tai uuteen kaksinkertaiseen enemmistöön perustuvaan järjestelmään, vaan tärkeimpänä tekijänä on pidettävä mainitun jäsenvaltion BKT:tä.
- 143 Uhkasakon jaksottamisen osalta on otettava huomioon Helleenien tasavallan mainitsema kyseessä oleviin tukiin liittyvien takaisinperintätoimenpiteiden poikkeuksellisuus.
- 144 Helleenien tasavallan on erityisen vaikeaa panna päätös 2009/610 ja siten tuomio, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, täysimääräisesti täytäntöön lyhyessä ajassa, kun otetaan huomioon, etteivät täytäntöönpanoon liittyvät toimet voi olla nopeita eikä niiden vaikutusta voida havaita välittömästi.
- 145 Kun kyseinen erityispiirre otetaan huomioon, voidaan odottaa, että kyseinen jäsenvaltio kykenee kasvattamaan huomattavasti päätöksen 2009/610 täytäntöönpanoastetta, vaikka se ei onnistuisikaan panemaan sitä kaikilta osin täytäntöön tällaisessa määräajassa.
- 146 Tästä seuraa, että kyseessä olevan rikkomisen päättymisen voidaan mahdollisesti todeta vasta sellaisen ajan jälkeen, jolloin voidaan arvioida kaikki saavutetut tulokset.
- 147 Niinpä on aiheellista määrätä puolivuositainen uhkasakko, jotta komissio voi arvioida kyseisen tuomion täytäntöönpanotoimenpiteiden etenemistä ajanjakson päättymisajankohdan mukaisen tilanteen perusteella.
- 148 Helleenien tasavalta on näin ollen velvoitettava maksamaan komissiolle 7 294 000 euron uhkasakko kultakin puolivuotiskaudelta, jolla tuomion, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, noudattamisen edellyttämät toimenpiteet viivästyvät, nyt annettavan tuomion julistamispäivästä alkaen sen täysimääräiseen täytäntöönpanoon saakka.

Kiinteämääräinen hyvitys

Asianosaisten lausumat

- 149 Komissio ehdottaa, että unionin tuomioistuin määrittäisi kiinteämääräisen hyvityksen kertomalla päiväkohtaisen määrän niiden päivien lukumäärällä, joiden ajan rikkominen on jatkunut.
- 150 Komissio ehdottaa, että kiinteämääräisen hyvityksen laskemisessa sovellettaisiin samaa rikkomisen vakavuutta ilmentävää kerrointa ja samaa n-tekijää kuin uhkasakon määrittämisessä. Kiinteämääräisen hyvityksen laskemisessa käytettäväksi perusmääräksi se sen sijaan ehdottaa vahvistettavaksi 220 euroa päivältä. Uhkasakon laskemisesta poiketen kestoa ilmentävää kerrointa ei sovellettaisi, sillä rikkomisen kesto otetaan jo huomioon, kun päiväkohtainen määrä kerrotaan niiden päivien lukumäärällä, joiden ajan jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen on jatkunut.
- 151 Tämän perusteella komissio ehdottaa sellaista kiinteämääräistä hyvitystä, joka lasketaan kertomalla 3 828 euron määrä tuomion, jossa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen todetaan, julistamisen ja sen ajankohdan, jolloin jäsenvaltio suorittaa velvoitteensa tai – jos se ei suorita niitä – tämän tuomion julistamisen välillä kuluneiden päivien lukumäärällä.
- 152 Helleenien tasavalta ei ole esittänyt erityisesti kiinteämääräistä hyvitystä koskevia huomautuksia. Sikäli kuin komissio käyttää laskelmissaan samanlaisia kriteerejä kuin uhkasakon laskemisessa, kuten rikkomisen vakavuutta ja kestoa, on siten syytä ottaa huomioon huomautukset, jotka Helleenien tasavalta on esittänyt uhkasakon osalta.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

- 153 Aluksi on muistutettava, että unionin tuomioistuin on sille kyseessä olevalla alalla myönnettyä harkintavaltaa käyttäessään toimivaltainen määräämään kumulatiivisesti uhkasakon ja kiinteämääräisen hyvityksen (tuomio 31.5.2018, komissio v. Italia, C-251/17, ei julkaistu, EU:C:2018:358, 96 kohta).
- 154 Kiinteämääräisen hyvityksen maksamiseen velvoittaminen ja hyvityksen määrän vahvistaminen on tehtävä kussakin yksittäistapauksessa kaikkien niiden asian kannalta merkityksellisten seikkojen perusteella, jotka liittyvät sekä todetun jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämisen piirteisiin että sen jäsenvaltion asenteeseen, jota SEUT 260 artiklan nojalla aloitettu menettely koskee. Kyseisellä määräyksellä annetaan tältä osin unionin tuomioistuimelle laaja harkintavalta päättää tällaisen seuraamuksen määräämisestä tai määräämättä jättämisestä ja määrittää tarvittaessa sen suuruus (tuomio 31.5.2018, komissio v. Italia, C-251/17, ei julkaistu, EU:C:2018:358, 97 kohta).
- 155 Nyt käsiteltävässä asiassa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämisen toteamiseen johtaneiden oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen kokonaisuus on osoitus siitä, että se, että vastaavanlaisten unionin oikeuden rikkomisten toistuminen tulevaisuudessa tosiasiallisesti estetään, edellyttää kiinteämääräisen hyvityksen kaltaista ehkäisevää toimenpidettä.
- 156 Tässä tilanteessa unionin tuomioistuimen on harkintavaltaansa käyttäessään vahvistettava kyseisen kiinteämääräisen hyvityksen määrä siten, että se on yhtäältä asianmukainen olosuhteiden kannalta ja toisaalta oikeassa suhteessa rikkomiseen (tuomio 31.5.2018, komissio v. Italia, C-251/17, ei julkaistu, EU:C:2018:358, 99 kohta).
- 157 Merkityksellisiin tekijöihin kuuluvat tältä osin muun muassa todetun rikkomisen vakavuuden ja sen ajanjakson pituuden, jona rikkominen on jatkunut sen toteavan tuomion julistamispäivästä alkaen, kaltaiset seikat (tuomio 31.5.2018, komissio v. Italia, C-251/17, ei julkaistu, EU:C:2018:358, 100 kohta).
- 158 Nyt käsiteltävässä asiassa huomioon otettavat olosuhteet käyvät ilmi erityisesti edellä 120–142 kohdassa esitetyistä seikoista, jotka liittyvät rikkomisen vakavuuteen ja kestoon sekä kyseessä olevan jäsenvaltion maksukykyyn.
- 159 Kaiken edellä esitetyn perusteella unionin tuomioistuin katsoo, että nyt käsiteltävän asian olosuhteita arvioidaan asianmukaisesti, kun Helleenien tasavallan maksettavaksi määrätään 10 000 000 euron kiinteämääräinen hyvitys.
- 160 Helleenien tasavalta on näin ollen velvoitettava maksamaan komissiolle 10 000 000 euron suuruinen kiinteämääräinen hyvitys.

Oikeudenkäyntikulut

- 161 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 138 artiklan 1 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on vaatinut Helleenien tasavallan velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut ja koska jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen on todettu, Helleenien tasavalta on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) **Helleenien tasavalta ei ole noudattanut SEUT 260 artiklan 1 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ole toteuttanut kaikkia 28.6.2012 annetun tuomion komissio vastaan Kreikka (C-485/10, ei julkaistu, EU:C:2012:395) täytäntöönpanon edellyttämiä toimenpiteitä Euroopan komission 27.11.2014 antamassa virallisessa huomautuksessa asetetussa määräajassa.**
- 2) **Helleenien tasavalta veloitetaan maksamaan Euroopan komissiolle 7 294 000 euron suuruinen uhkasakko jokaiselta tässä asiassa annettavan tuomion julistamisesta alkaen 28.6.2012 annetun tuomion komissio vastaan Kreikka (C-485/10, ei julkaistu, EU:C:2012:395) täytäntöönpanoajankohtaan saakka laskettavalta kuuden kuukauden jaksolta.**
- 3) **Helleenien tasavalta veloitetaan maksamaan Euroopan komissiolle 10 000 000 euron suuruinen kiinteämääräinen hyvitys.**
- 4) **Helleenien tasavalta veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Allekirjoitukset